

ENKELE DISCUSSIEPUNTEN NAAR AANLEIDING
VAN TRAAS' BESCHOUWING OVER
„DE INFORMATIEVE WAARDE VAN DE JAARREKENING”

door Drs. J. G. Groeneveld

Zo kort na de studiedagen van het Limperg Instituut is het nog niet mogelijk om het effect van deze voordracht door Traas op bijvoorbeeld de beantwoording van de enquête door de discussiegroepen, weer te geven¹). A fortiori zal meer tijd nodig zijn om de implicaties van zijn betoog in de meningsvorming gestalte te geven. Dat de deelnemers aan de studiedagen de complexiteit hebben ervaren, kan blijken uit het geringe aantal conclusies en het veel groter aantal vragen dat met betrekking tot de inhoud van deze lezing in plenaire discussies en groepsverslagen naar voren kwam. Deze beperking geeft aan het onderstaande een voorlopig karakter, dat wordt geaccentueerd door het feit dat een motivering niet altijd werd gegeven. Onze benadering nu, zal er dan ook op zijn gericht een indruk te geven van de meest op de voorgrond tredende vraagstukken die met de visie van Traas bleken samen te hangen.

Allereerst heeft men gereageerd op de indeling in de door Traas onderscheiden drie ondernemingsmodellen. Daarbij vraagt men zich enerzijds af of deze modellen wel principieel verschillend zijn, en of niet veeleer moet worden gesproken van graduele verschillen. Deze vraag wordt in de groepen soms bevestigend beantwoord waarbij in een enkel geval de uitkomsten van het open model met „schijnoplossingen” worden aangeduid. Vaker nog is gevraagd naar de actualiteit van de respectievelijke modellen. In tegenstelling tot de datering zoals Traas die in zijn inleiding geeft - het bezitsmodel als eind 19e eeuws, het gesloten model als van na de eeuwwisseling en het open model zoals dat na de 2e wereldoorlog, speciaal in het laatste decennium, actueel is geworden - acht men in meerdere groepen ook nog heden ten dage het bezitsmodel en het gesloten model actueel. Op grond daarvan concludeert een groep tot de noodzaak van meerdere grondslagen voor vermogens- en resultatenbepaling.

Als de drie modellen gelijktijdig actueel zijn, ontstaat de vraag hoe een onderneming kan worden herkend als passend in een bepaald model. Kortom, welke zijn de verschillende criteria? Traas beantwoordt deze vraag door aanvullend op de in zijn inleiding gegeven kenmerken aan te geven, dat ook een kleinere onderneming kan voldoen aan de beschrijving van het open model. Als criterium voor de geldigheid van het open model noemt hij met enige voorzichtigheid het al of niet ter beurze genoteerd zijn van de onderneming. Dit laatste naar aanleiding van de vraag of de grondslagen voor de jaarrekeningen moeten worden gewijzigd indien de onderneming zich van bezitsmodel tot open model ontwikkelt. Overigens acht Traas een interpretatie als hierboven, waarin grondslagen moeten worden gewijzigd, mogelijk; een betrekkelijk kleine onderneming, werkzaam in een bepaalde branche waarvoor het gesloten model geldt, zal in zijn visie een toepassing van ver-

¹) Op dit moment zijn nog niet alle groepsverslagen ontvangen.

vangingswaarde hanteren. Bij het ter beurze komen zal de onderneming moeten omschakelen.

Een derde aspect dat in de discussiegroepen naar voren komt, mondt uit in de vraag of de ontwikkeling die deze drie modellen laten zien, wel af is. Volgt er niet nog een vierde ontwikkelingsfase waarin de sociale effectiviteit meer dan in de derde fase, naar voren treedt?

Aanvaarding van de gegeven modellenstructuur leidt tot de hoopvolle uitspraak dat hierin misschien ook voor de fiscus een argument is gelegen om de kosten van het eigen vermogen fiscaal ten laste van het resultaat te brengen. Aanvaarding leidt echter ook naar volgende vragen zoals:

Wie zijn de (morele) rechthebbenden op het economisch resultaat? Hoe moeten op voor alle belanghebbenden aanvaardbare wijze de kosten van het eigen vermogen worden vastgesteld? Benadrukt de introductie van het economisch resultaat niet juist de rol van de aandeelhouders, hetgeen, aldus de vragensteller, de actualiteit van het bezitsmodel zou impliceren? Betekent het open model geen conflict met de ondernemingsgewijze produktie? In de panel-discussie zijn enkele vragen door Traas beantwoord. Wat betreft de laatste vraag is Traas niet van mening dat het open model conflicteert met de ondernemingsgewijze produktie. Wel wordt in deze visie benadrukt dat de verschaffers van het eigen vermogen „onder dezelfde paraplu lopen” als de verschaffers van het vreemde vermogen. Dat biedt juist een mogelijkheid om de betrokkenheid van de onderneming op de inkoopmarkten duidelijk te maken. Hoe de kosten van het eigen vermogen moeten worden vastgesteld, is al in de inleiding aangegeven: als rentepercentage moet worden genomen het percentage dat geldt voor langdurig vreemd vermogen plus risico-opslag, waarbij in de risico-opslag rekening moet worden gehouden met het bedrijfsrisico en het financieringsrisico. De opslag voor het financieringsrisico is in principe bepaalbaar; die voor het bedrijfsrisico zou bij benadering moeten worden vastgesteld. Het „economisch resultaat” zal indien dit positief is, moeten toevallen aan hen die hun inkomen afhankelijk stellen van de uitkomsten van de bedrijfsvoering.

Hoewel uit het voorgaande soms afwijzing van de drie modellenstructuur blijkt, ontstaat bij ons overwegend een indruk van reële belangstelling. Wat dat betreft kan de opmerking dat deze inleiding „als boeiend werd ervaren”, worden gegeneraliseerd. Moge dat dan een voorlopige conclusie zijn.